

Konference „Katholische Erfahrungsräume und Bildungswirklichkeiten. Jesuitische Studentenkulturen und akademischer Alltag in Mittel- und Ostmitteleuropa vom 16. bis 18. Jahrhundert“, 29.–30. 11. 2022, Praha

Akce se konala u příležitosti šestisetletého výročí odevzdání nekatolické jednofakultní univerzity a jejího majetku do rukou jezuitského řádu v listopadu 1622. Připomínala tedy jeden z přelomových momentů v dějinách pražské univerzity.¹ Tématem konference, jak už její název napovídá, bylo vzdělávací působení jezuitského řádu jak na univerzitách, tak i na gymnáziích v dlouhé časové perspektivě 16.–18. století a v širokém regionálním středo-evropském horizontu říše, habsburských zemí a polsko-litevské unie. Vzhledem k této okolnosti měla konference mezinárodní charakter – ostatně probíhala výhradně v anglickém nebo německém jazyce. Celkem na ní promluvil 16 účastníků ze 7 zemí (Česká republika, Maďarsko, Německo, Polsko, Rakousko, Slovensko a Slovinsko), přičemž domácí historikové byli ve výrazné menšině (5 z 16). Organizačně se na jejím zajištění podílel Ústav dějin a archiv Univerzity Karlovy, za nějž akci zaštitoval zejména Marek Ďurčanský ve spolupráci s Markem Brčákem, Historický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., prostřednictvím svého Centra pro dějiny vzdělanosti, které reprezentoval jeho ředitel Martin Holý v součinnosti s Michalem Vokurkou, a postupimská univerzita (Universität Postdam), jmenovitě Matthias Asche. Kromě toho akci finančně podpořil Česko-německý fond budoucnosti (*Deutsch-tschechischer Zukunftsfond*). Účastníci měli možnost vychutnat genia loci nejstarší budovy Univerzity Karlovy, tj. Karolina, v jehož malé aule dvoudenní konferenční jednání probíhala.

Konferenci zahájili zástupci pořádajících organizací přivítáním a vysvětlením okolností uspořádání celé akce. Zdravici též pronesl jménem Česko-německého fondu budoucnosti Stefan Gehrke, který uvítal příležitost podpořit česko-německou spolupráci i v oblasti vědy. Úvodní přednášku přednesl Matthias Asche, který téma konference zasadil do širších souvislostí školní a studentské kultury v raném novověku. První blok, moderovaný Matthiasem Aschem, byl věnován studentské migraci a prosopografii. Otevřel jej svou přednáškou Zdeněk Hojda (Univerzita Karlova), který promluvil o roli jezuitů coby vychovatelů českých šlechticů při jejich kavalírských cestách po Evropě. Poté kolegové Robert Tomczak a Andrea Mariani (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) přednesli příspěvek zabývající se působením českých jezuitů v polsko-litevském soustátí. Jezuitským působením v rámci gymnázií v regionu dnešního západního Maďarska se zabývala Zsófia Kádár (Universität Wien). První blok pak uzavřelo vystoupení Marka Ďurčanského

¹ Nejnověji k tomu Martin Holý, *Dobytá univerzita. Pražská utrakvistická akademie v letech 1620–1622*, in: Olga Fejtová – Martina Maříková – Jiří Pešek (edd.), *Města dobývaná, dobytá a okupovaná. Kontexty a důsledky neúspěšné obrany měst od středověku do 20. století*, Praha 2022, s. 27–42; ze starších prací pak Ivana Čornejová, *Správní a institucionální vývoj pražské univerzity (Vztah univerzity k panovníkovi, státním a zemským orgánům)*, in: Táž (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, II, Praha 1995, s. 23–56, zde s. 23–30.

a Marka Brčáka (Univerzita Karlova), kteří pojednali o studentech filozofické a právnické fakulty pražské univerzity v 17. století z pohledu dat získaných z dochovaných matrik a dalších pramenů.

Druhý blok věnovaný studentské každodennosti a mentalitám, který moderoval Martin Holý, proběhl již odpoledne v rámci prvního dne konference. Otevřel ho svým distančním vystoupením o konfesionalizačním potýkání katolických studentů, protestantských vojáků a židovské menšiny v rezidenčním arcibiskupském městě Mohuči Sven Dittmar (Johannes Gutenberg Universität Mainz), který se však nemohl na poslední chvíli dostavit osobně. Konference tak neplánovaně proběhla částečně i hybridně, což účastníkům připomnělo průběh konferencí v době pandemie covidu-19. Obdobným tématem, tj. konfesijním násilím mezi nekatolickými a katolickými studenty vzdělávajícími se zejména na jezuitských školách se na příkladu polsko-litevského soustátí zabýval Robert Maryks (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Kulturu spojenou s volným časem studentů navštěvujících jezuitská gymnázia představili ve svých vystoupeních Stefan Römmelt a Elena Luckhardt (oba Universität Postdam). Blok uzavřela Kateřina Bobková-Valentová (Historický ústav AV ČR, v. v. i.) příspěvkem o studentském roku na pražské univerzitě ve světle provinčních konsuetudinářů.² Poté následovala společenská večere, která proběhla v Rektorském klubu univerzity.

Druhý den byl první dopolední blok věnován biografickým přístupům a moderoval jej Marek Ďurčanský. Otevřel ho Martin Holý sondou k šlechtickému mecenátu směřovanému k podpoře jezuitského školství v českých zemích. Poté vystoupil Zsolt Kökényesi (Eötvös Loránd University v Budapešti) s případovou studií o výchovných strategiích uherské šlechty na příkladu rodu Koháry, jehož členové navštěvovali zejména jezuitské instituce. Poslední v rámci bloku přišla na řadu Monika Bizoňová (Přešovská univerzita) s tématem jezuitského gymnázia v Levoči, která sice měla vystoupit až v rámci odpoledního bloku, ale z důvodu absence Markuse Christopa Müllera (Ludwig-Maximilians-Universität München), jenž měl pojednat o jezuitských gymnáziích coby totálních institucích na příkladu jižního Německa, byl její příspěvek přesunut do této části programu.

Odpolední blok, se zabýval jezuitským divadlem a náboženskými praktikami a jeho moderátorkou byla teatroložka Magdaléna Jacková (Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.). Zahájila jej Regina Meyer (Katholische Universität Eichstätt) svým referátem o vlivu předpisu „Ratio studiorum“ na výuku teologie na univerzitě v Ingolstadt. Sledovala v něm především účinek této normy na modelování kněžského ideálu ve sledované době. Poté již přišly na řadu příspěvky čistě teatrologické, nejprve Monika Deželak Trojar (Slovenska akademija znanosti in umetnosti Ljublaň) pojednala o roli divadla v jezuitském školském systému na příkladu jezuitské koleje v Lublani. Poslední v rámci celé konference pak referoval Ralf Müller (Internationale Hochschule Nürnberg) o přisnlosti a shovívavosti v jezuitských divadelních hrách.

Závěrem lze shrnout, což potvrdila jak závěrečná, tak i dílčí diskuze u jednotlivých bloků, že téma jezuitského vzdělávacího systému, ať už na gymnáziích či univerzitách, nelze studovat omezeně v jednotlivých středoevropských regionech bez znalosti širších souvislostí středoevropského prostoru. Například teze a data shromážděná při studiu jezuitských

² K nim podrobněji Kateřina VALENTOVÁ, *Consuetudines Assistentiae Germaniae*, I (= Opera Instituti Historici Pragae, řada B, Editiones 6), Praha 2011.

gymnázií v Maďarsku (Zsófia Kádár) či jezuitských divadelních her (Monika Deželak Trojar, Ralf Müller) vykazují řadu shod s výzkumem naší přední historičky v oblasti dějin jezuitského řádu Kateřiny Bobkové-Valentové.³ Potvrdilo se též, že obdobný komparační potenciál má téma jezuitských vzdělávacích institucí, pokud je zasazeno do kontextu konfesionalizačního paradigmatu, což souvisí s výzkumy Mathiase Ascheho.⁴ Z hlediska dějin pražské univerzity bylo v tomto ohledu přínosné vystoupení Reginy Meier týkající se fungování teologické fakulty v Ingolstadtu, které nabízelo z našeho pohledu silný komparační potenciál. Z těchto důvodů se lze jen těšit na tištěné výstupy z konference, které mají vyjít v řadě *Jesuitica. Quellen und Studien zu Geschichte, Kunst und Literatur der Gesellschaft Jesu im deutschsprachigen Raum* v nakladatelství Verlag Schnell&Steiner v Řezně.

Marek Brčák – Marek Ďurčanský

doi: 10.14712/23365730.2024.8

³ Kateřina VALENTOVÁ, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006; Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – Alena BOČKOVÁ – Magdaléna JACKOVÁ – Martin BAZIL – Eva PAUEROVÁ – Jan ZDICHYNEC – Zdeněk ŽALUD (edd.), *Sv. Jan Nepomucký na jezuitských školních scénách*, Praha 2015 (= Theatrum Neolatinum 1).

⁴ Například Thomas KOSSERT – Matthias ASCHE – Marian FÜSSEL (edd.), *Universitäten im Dreißigjährigen Krieg*, Potsdam 2011 (= Militär und Gesellschaft in der Frühen Neuzeit 15).